

Nr 144.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsbidrag till avlönande av lärare åt vid vanföranstalter och kustsanatorier intagna barn i skolåldern m. m.; given Stockholms slott den 21 februari 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

dels medgiva,

att sjukvårdsanstalt, till vars verksamhet anslag av statsmedel utgår, må efter särskild prövning av Kungl. Maj:t kunna tillerkännas rätt att erhålla bidrag till avlönande av lärare, som är anställd för meddelande av undervisning åt vid anstalten intagna barn i skolåldern, att, enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, utgå huvudsakligen efter samma grunder och i samma ordning, som äro eller kunna vara stadgade angående statsbidrag till avlönande av lärare vid egentliga folkskolor och småskolor;

att sådan sjukvårdsanstalt må, enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för lärarbefattning, vilken innehas av lärare, till vars avlöning statsbidrag utgår såsom till lärare vid egentlig folkskola eller småskola, vara delaktig i folkskollärarnas pensionsinrättning, respektive småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, eller ock i den pensionsanstalt, som kan komma att omfatta berörda två pensionsinrättningar; samt

att ordinarie lärare vid egentlig folkskola, mindre folkskola eller småskola må för uppflyttning i högre lönegrad ävensom för pension tillgodoräkna sig, i förekommande fall, den tid, under vilken han tjänstgjort vid sjukvårdsanstalt av ifrågavarande slag och statsbidrag utgått till hans avlönande såsom till ordinarie folkskol- eller småskollärare, skolande ena-

handa rätt tillkomma lärare vid dylik sjukvårdsanstalt i avseende å den tid han må hava tjänstgjort som ordinarie lärare vid egentlig folkskola, mindre folkskola eller småskola;

dels ock till avlönande av lärare åt vid vanföranstalter och kust-sanatorier intagna barn i skolålern anvisa på extra stat för år 1920 ett förslagsanslag å 20,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

Värner Rydén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1919.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,

Statsråden: PETERSSON,

SCHOTTE,

PETRÉN,

NILSON,

LÖFGREN,

friherre PALMSTIERNA,

RYDÉN,

THORSSON.

Départementschefen, statsrådet Rydén anförde härefter:

Inom landet finnas för närvarande 4 kustsanatorier för vårdande av lungtuberkulossjuka. Vid dessa anstalter intagna barn åtnjuta, i den mån deras hälsotillstånd det medgiver, folkskol- respektive småskolundervisning, vartill statsbidrag icke utgår. Jämväl vid två av rikets vanföranstalter, nämligen de i Stockholm och Göteborg belägna, meddelas på anstalternas egen bekostnad dylik undervisning. Sådan är också beslutad vid vanföranstalten i Hålsingborg och torde även komma till stånd i den vanföranstalt för Norrland, som är avsedd att snarast inrättas.

Fråga har nu uppkommit om beredande av statsbidrag för avlönande av lärarpersonalen vid förevarande anstalter samt om denna personals likställande i avseende å löneturs- och tjänstårsberäkning med lärare vid egentliga folkskolor och småskolor, i det att dels de svenska vanföranstalternas centralkommitté, vilken utgör en representation för inom landet befintliga föreningar för bistånd åt vanföra, gjort framställning i nämnda

Statsbidrag till avlönande av lärare åt vid vanföranstalter och kustsanatorier intagna barn i skolor m. m.

syfte beträffande vanföranstalterna, dels ock riksdagen hos Kungl. Maj:t begärt utredning i ämnet såvitt angår sjukvårdsanstalt.

Centralkommittén har på uppdrag av styrelserna för föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm samt föreningarna för bistånd åt vanföra i Göteborg och Hälsingborg i en den 16 september 1915 till folkskolöverstyrelsen inkommen, till Kungl. Maj:t ställd ansökning anhållit om rätt för de vid nämnda föreningars skol- och uppfostringshem fast anställda folk- och småskollärarinnorna till tjänstårsberäkning och pension i likhet med övriga folk- och småskollärarinnor samt om bidrag av statsmedel till lärarinnornas avlöning i den utsträckning och på de villkor, sådant bidrag av liknande undervisningsanstalter åtnjötes.

Över denna framställning hava utlåtanden avgivits den 19 januari 1916 av domkapitlet i Uppsala efter inhämtande av yttrande från folkskolinspektören i Upplands södra inspektionsområde L. J. Levander, den 29 mars 1916 av domkapitlet i Lund och den 24 maj 1916 av domkapitlet i Göteborg, vilka sistnämnda två myndigheter hört vederbörande folkskolinspektörer.

Levander har i sitt yttrande anfört följande:

Då genom upprättandet av svenska vanföranstalternas så kallade skol- och uppfostringshem tillgång till normal små- och folkskolundervisning kommer att beredas ett ej obetydligt antal barn, vilka endast ofullständigt eller i ett flertal fall alls icke kunnat draga nytta av de kommunala skolornas undervisning; då för dessa skolor gällande normalplan i möjligaste mån göres till rättesnöre för undervisningen; då undervisningstiden i huvudsak är densamma som inom den allmänna folkskolan; då på lärarpersonalens utbildning ställas samma krav som i fråga om de kommunalt anställda lärarna; och då slutligen lärarpersonalens avlöningsförhållanden ingalunda ställa sig ogynnsammare än nyssnämnda lärares, får undertecknad på det varmaste tillstyrka, *dels* att svenska vanföranstalternas centralkommitté för de i samband med anstalternas skol- och uppfostringshem inrättade folkskollärartjänsterna tillerkännes rätt till delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning, *dels* att vid skol- och uppfostringshemmen anställda småskollärare erhålla rätt till inträde i småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, därvid vad i ålderdomsunderstödsanstaltens reglemente innehålles om skoldistrikt och skolråd bör, på sätt Kungl. Maj:t närmare föreskriver, i motsvarande tillämpning gälla om svenska vanföranstalternas centralkommitté; *dels* att vid skol- och uppfostringshemmen fast anställda folk- och småskollärare måtte, såväl med avseende å pension som med avseende å rätt till ålderstillägg, få räkna sig till godo den tid, under vilken de tjänstgjort å skol- och uppfostringshemmen; *dels* slutligen att statsbidrag till den vid skol- och uppfostringshemmen anställda lärarpersonalens avlöning måtte utgå efter enahanda grunder som statsbidrag till kommunalt anställda folk- och småskollärares avlöning.

För erhållande av ovannämnda förmåner synes det dock, som om följande villkor borde uppställas:

1) Lärarpersonalen bör, efter förloppet av viss, ej för knappt tillmätt tids tjänstgöring såsom extra ordinarie lärare, erhålla den fastare anställning, som vid vanför-

anstalterna rådande särskilda förhållanden kunna medgiva; och synas knappast några vävande skäl kunna anföras gentemot sådan anordning, att anstalternas folkskollärare, i likhet med vad är fallet med ett flertal ordinarie lärare vid högre folkskolor, anställas med minst sex månaders ömsesidig uppsägningsrätt, anstalternas småskollärare i sedvanlig ordning med ömsesidig rätt till minst fyra månaders uppsägning.

2) Undervisningen inom skol- och uppfostringshemmen bör vara underkastad inspektion från statens sida; och synes, särskilt med hänsyn därtill att granskningen av rekvisitionerna av statsbidrag till vanföranstalternas skol- och uppfostringshem genom Kungl. Maj:ts brev till medicinalstyrelsen den 18 juni 1915 ålagts vederbörande folkskolinspektör, åt honom även lämpligen böra uppdragas att taga kännedom om antalet i vanföranstalts skol- och uppfostringshem intagna barn och tillse, att det på ett ändamålsenligt sätt blivit sört för deras vård och undervisning samt att tjänliga lokaler och lämplig materiell förefinnas m. m. (jämför cirkulär till Kungl. Maj:ts befallningshavande i samtliga län den 31 oktober 1902 angående inspektion av barnhem och skyddshem). Arvode åt folkskolinspektören synes böra beräknas i enlighet med bestämmelserna rörande arvode för inspektion av barnhem (Kungl. Maj:ts cirkulär den 27 november 1903.)

Domkapitlen hava tillstyrkt bifall till centralkommitténs framställning på de av Levander föreslagna villkoren.

I en vid 1916 års riksdag inom första kammaren väckt motion (nr 45) hemställde J. S. Almer, att riksdagen måtte medgiva, att av medicinalstyrelsen såsom tuberkulossjukvårdsanstalt godkänt kustsanatorium, som för där intagna barns undervisning anställde examinerad folk- eller småskollärare med minst samma avlöning, som för sådana lärare vore i förordning bestämt, finge av statsmedel erhålla samma lönetillskott till anställd lärares avlöning, som vore för skoldistrikt stadgat, ävensom att sålunda anställd lärare finge vid tillträde av tjänst å kustsanatorium samt vid övergång från densamma till tjänst vid folk- eller småskolor med avseende å lönetur och tjänstårsberäkning likställas med lärare, som tjänstgjort vid folk- eller småskola.

Till stöd för denna framställning anfördes av motionären följande:

Flertalet av de å kustsanatorierna intagna barn äro i skolåldern. Då de åkommer, för vilka de söka bot å de nämnda anstalterna, i regel äro av natur att ej befria barnen från skolplikten, komma föräldrarna ofta i en brydsam belägenhet mellan å ena sidan barnets behov av anstaltsvård och å andra sidan skyldigheten att låta barnen inhämta folkskolans minimikurs. För att i någon mån lösa denna konflikt har undervisning i en eller annan form införts å kustsanatorierna för de barn, som utan skada för behandlingen i övrigt kunna tillgodogöra sig en sådan. Vid ett av dessa har undervisningen ordnats så, att barnen indelats i tre grupper, av vilka de två motsvara folkskolan och en småskolan. Varje grupp har två lästimmar per dag. Den anställda lärarinnan har alltså 6 lektionstimmar dagligen. Inom dessa grupper är helt naturligt omsättningen stark, då ingen hänsyn kan tagas till undervisningen vid bestämmandet av tiden för in- och utskrivning av patienterna å sanatoriet, utan detta bestämmes helt och hållet med hänsyn till barnets behov eller icke behov av sjukvård. Härigenom

uppstå förvisso svårigheter vid undervisningen, som det blir lärarinnans sak att möjligaste mån söka övervinna. Ett barn börjar då, ett annat då, olika långt komma barn måste sammanföras i samma grupp, svårighet att få reda på genomgångna kurser, allt är ägnat att försvåra undervisningen och öka arbetet. Då ifrågavarande barn äro så gott som uteslutande barn från folk- och småskolor, synes lämpligast att anställa lärarinna, som avlagt folk- eller småskollärarexamen. För tillfället är anställd en examinerad småskollärarinna, detta närmast av ekonomiska skäl.

Det torde framgå av vad som anförts, att en dylik lärarinna fyller en uppgift fullt motsvarande den vid våra små- eller folkskolor.

Likaså torde det ej kunna bestridas, att det är ett allmänt intresse, att de sjuka barnens kunskapsnivå hålles uppe eller höjes under den tid de vårdas för sjukdom, så att de kunna följa med undervisningen utan större svårighet, då de efter att ha blivit återställda till hälsan komma tillbaka till sin skola. En lärarinneplats sådan som denna är ej eftersökt. För en samvetsgrann lärarinna blir arbetet på grund av vad som ovan antytts helt vist ansträngande, och platsen ger ej meriter, som väga vid sökande av annan plats. Hon får ej räkna tjänstar. Det är så att säga bortkastad tid för henne.

På grund av det säregna arbetet vore det önskvärt att kunna anställa alldeles särskilt kvalificerade folkskollärarinnor, men för att detta skulle kunna bli möjligt kräves, att platsen är väl avlönad. Då undervisningen emellertid är något sanatoriets egentliga uppgift ovidkommande, är det naturligt, att styrelsen ej gärna kan avse någon större lön åt lärarinna.

Goda skäl synas därför tala för att sanatorium, som har anställd lärare eller lärarinna, erhåller statsbidrag som lönetillskott lika med vanliga skoldistrikt, ävensom att vederbörande lärare eller lärarinna får räkna tjänstar.

I skrivelse den 5 maj 1916 (nr 92) yttrade riksdagen med anledning av ifrågavarande motion följande:

Riksdagen, som tagit den föreliggande framställningen i övervägande, har väl funnit vissa av motionären anförda synpunkter beaktansvärda, men har dock ej ansett sig kunna bifalla förslaget i det outredda och ofullständiga skick, vari det nu föreligger. Riksdagen har framför allt saknat sådana beräkningar och upplysningar, att av desamma skulle kunna vinnas en ungefärlig föreställning om de kostnader, som här ifrågasättas. I utredningen äro ej angivna några bestämmelser om den minimi-tjänstgöring, som bör åläggas här förevarande kategori av lärare, vilka bestämmelser i det hela synas riksdagen till art och omfattning böra motsvara och ansluta sig till dem, som gälla lärare vid folkskolor. En nödvändig förutsättning för beräkning av räckvidden av statens kostnader för ifrågavarande ändamål är vidare bestämmelser rörande grunderna för fastställandet av antalet lärare, varom intet i motionen förekommer. Utredningen giver ej heller någon vägledning vid bedömandet av, huru många vid kustsanatorier befintliga barn i skolåldern äro i behov av undervisning. Frågan om särskild statskontroll eller inspektion från statens sida i förevarande avseende är ej i motionen berörd.

Med anledning av i motionen gjort uttalande om lämplighet av att, då ifrågavarande barn så gott som uteslutande äro barn från folk- och småskolor, för deras undervisning anställas lärarinna, som avlagt folk- eller småskollärarexamen, vill riksdagen endast framballa såsom sin åsikt, att i de fall, då endast en lärare anställs för barn på såväl småskole- som folkskolestadiet, denne lärare givetvis bör hava erhållit den utbildning, som tillkommer ordinarie lärare vid folkskola.

Riksdagen har följaktligen funnit utredningen vara av sådan beskaffenhet, att

riksdagen icke på densamma skulle kunna stödja ett bifall av förslaget. Härtill kommer, att, om än riksdagen, såsom ovan antytts, ej vill förneka, att vissa beaktansvärda skäl tala för det i motionen angivna syftet, riksdagen dock ej ansett sig böra bifalla en framställning, som endast avser vissa särskilda sjukvård-institutioner, under det att, såsom riksdagen håller före, även andra anstalter av liknande karaktär finnas, där motsvarande förhållanden med de i motionen nu andagna även kunna antagas föreligga. Riksdagen anser med hänsyn härtill hela detta spörsmål vara av beskaffenhet att tarva en särskild utredning, och synas härvid ovan angivna synpunkter böra bliva föremål för omprövning från Kungl. Maj:ts sida.

I anslutning härtill anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t tacktes dels verkställa utredning, huruvida och under vilka villkor statsbidrag borde utgå till avlöning åt vid sjukvårdsanstalt anställd lärarpersonal, ävensom huruvida och i vad mån sagda lärarpersonal i avseende å löneturs- och tjänstårsberäkning borde likställas med lärare vid folkskola eller småskola, dels ock för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill sagda utredning kunde giva anledning.

Sedan medicinalstyrelsen och folkskolöverstyrelsen anbefallts att avgiva gemensamt utlåtande över riksdagens berörda skrivelse, hava ämbetsverken den 8 februari 1917 avgivit dylikt utlåtande och därvid jämväl yttrat sig över centralkommitténs ovannämnda framställning.

Med anledning av riksdagens uttalande, att förutom kustsanatorierna även finnes andra anstalter av liknande karaktär, där motsvarande förhållanden med de i motionen andagna kunde anses föreligga, anföra ämbetsverken, att de enda institutioner med liknande förhållanden, som finnes, torde vara vanföranstalternas skol- och uppfostringshem.

Ämbetsverken lämna vidare med ledning av inhämtade upplysningar följande redogörelse angående antalet lärarkrafter, lärarnas kompetens, löneförmåner, tjänstgöringstid m. m., antalet undervisade barn, undervisningens omfattning o. s. v., allt under höstterminen 1916, vid vanföranstalter och kustsanatorier.

I skol- och uppfostringshemmet å Lidingön hava höstterminen 1916 undervisats 29 barn i åldern 7—15 år, av vilka 15 räknats till småskole- och 14 till folkskolestadiet. Undervisningen på det senare stadiet pågår 5 timmar, på det förra 4 à 5 timmar dagligen, slöjden inberäknad, samt cirka 9½ månader årligen, från och med den 10 januari till och med den 15 juni samt från och med 10 augusti till och med den 18 december. Undervisningen ansluter sig till normalplanen, i den mån denna är tillämplig för eleverna. Lärarkrafterna äro två, av vilka en med folkskolläraryrke och en med småskolläraryrke, med 4 à 5 timmars daglig undervisningsskyldighet. Båda lärarna hava varit anställda vid skolhemmet i 1½ år samt före antagandet tjänstgjort vid andra skolor, den ene i ett och den andre i tre år. Löneförmånerna äro: allt fritt samt i kontant lön för folkskolläraren 900 kronor, för småskolläraren 550 kronor. Lärarna hava anställts på grund av föreningens styrelses beslut med 3 månaders ömsesidig uppsägningstid. — Utvidgning av anstalten kommer säkerligen att ske, när och i vilken utsträckning kan

nu ej angivas; ökning av lärarkrafterna torde dock sannolikt icke vara erforderlig inom den närmaste tiden.

Vid *vanföranstaltens i Göteborg skol- och uppfostringshem* har antalet undervisade barn höstterminen 1916 uppgått till 24 i en ålder av 7—16 år, av vilka 17 ansetts höra till småskole- och 7 till folkskolestadiet. Undervisningen, som så långt möjligt omfattat de kurser, som tillämpas vid vanlig tvåårig småskola och fyraårig folkskola pågår i över 9 månader årligen, eller från och med den 10 januari till och med den 20 juni och från och med den 15 augusti till och med den 18 december. Den dagliga undervisningstiden för barnen är i småskolan under 3 av veckans dagar 4 timmar, under 2 dagar 5 timmar samt under 1 dag 3 timmar och i folkskolan under 5 dagar 5 timmar samt under 1 dag 3 timmar. Vid anstalten äro två kvinnliga lärarkrafter anställda, en med småskollärlarinne- och en med folkskollärlarinnekompetens, av vilka den försteämnda även tjänstgör som skolhemmets föreståndarinna. Båda äro nyanställda vid anstalten, men räknade småskollärlarinnan vid tiden för antagandet 10 tjänstår, medan folkskollärlarinnan var nyutexaminerad. Den årliga tjänstgöringstiden sammanfaller med den ovannämnda undervisningstiden för barnen och uppgår således till över 9 månader; tjänstgöringsskyldigheten för vecka räknat belöper sig för folkskollärlarinnan till 28 lektioner och för småskollärlarinnan till 24 lektioner. Lärarinnorna hava skyldighet att övervaka hemmet under ferierna, för den händelse någon del av barnen kvarstannar, men hava rättighet till minst 6 veckors ledighet under året. Lönen utgör för småskollärlarinnan-föreståndarinnan 1,400 kronor per år, fri bostad och kost, samt är för folkskollärlarinnan bestämd till den för nyantagna folkskollärlarinnor i Göteborg bestämda lönen; enligt styrelsens beslut åtnjuter folkskollärlarinnan hel inackordering på skolhemmet mot en avgift av 60 kronor per månad. Lärarinnorna äro antagna genom styrelsens beslut, folkskollärlarinnan på prov under ett år. — Skolhemmet rymmer 30 platser, vilka torde komma att fyllas till instudande vårtermin, men i övrigt är ingen ökning av antalet undervisade barn liksom ej heller av lärarkrafterna avsedd att ske under den närmaste tiden.

Vad *skolhemmet i Hälsingborg* angår, har det ännu icke öppnats, och har styrelsen erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd till uppskovet. Det kommer att kunna mottaga 40 barn, möjligen för någon tid ett större antal, och avses det att så vitt möjligt låta alla barnen komma i åtnjutande av undervisning, även där sjukdomstillståndet kommer att lägga hinder i vägen för mera reglementerad undervisning. Då barn av alla åldrar komma att mottagas, kommer fördelningen mellan högre och lägre stadium att växla, vilket omöjliggör att pressa in undervisningen i ett schema. Det avses att anställa två lärarinnor, och synes med hänsyn till det auförda en av dessa böra hava kompetens som folkskollärare, en som småskollärare.

Vad slutligen angår *den planerade vanföranstalten i Norrland*, så torde denna komma att inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med anstalterna i södra och mellersta Sverige. Man torde därför böra räkna med även vid denna anstalts skolhem en lärarpersonal av två personer, av vilka med hänsyn till barnens olika ålder och kunskapsgrad en synes böra hava folkskollärlar- och en småskollärlarkompetens.

Vid *kustsanatoriet i Äpelviken* ledes undervisningen, vari höstterminen 1916 deltagit 54 barn i en ålder av 7—14 år, 26 på småskole- och 28 på folkskolestadiet, av en examinerad småskollärlarinna. Den dagliga undervisningstiden är för barnen 2 timmar, för lärarinnan, som hade att undervisa 3 grupper dagligen, således 6 timmar under den tid av 9 månader, som läsåret varar. Vid undervisningen hava normalplanens kurser lagts till grund, men så fullständiga kurser som vid vanliga folk- och småskolor

hava icke kunnat medbinnas. Lärarinnan, som tjänstgjort vid anstalten 2 år och före sitt antagande ej varit anställd vid någon skola, åtnjuter en lön av 30 kronor per månad och allt fritt. Det är avsikten att anställa ännu en lärarkraft, en lärare eller lärarinna med folkskolkompetens, vilket torde vara så mycket mer nödvändigt, som antalet barn vår och höst brukar ökas med cirka 50 procent.

Vid *Styrsö tuberkulosanstalt* för barn hava höstterminen 1916 undervisats 21 barn i en ålder av 7—12 år. Den dagliga undervisningen pågår årligen 9 månader, nämligen från och med den 10 januari till och med den 14 juni samt från och med den 20 augusti till och med den 20 december. Barnen undervisas i en högre och en lägre avdelning, och undervisningen omfattar de vanliga skolämnen. Som lärarkraft är anställd en examinerad folkskollärare, som undervisar båda avdelningarna var för sig och således under de månader, undervisningen pågår, har en daglig undervisningstid av 4 timmar. Läraren, som räknar 12 tjänstår, åtnjuter samma lön som en folkskollärare i Göteborg, till vars lärarkår han ock räknas; Göteborgs folkskolestyrelse har nämligen medgivit, att en lärare får anställas vid sjukhuset för att undervisa barn, tillhörande staden. Barnantalet, som under höstterminen utgjorde 70, uppgår för vårterminen till 103, och är avsikten att anställa en lärarinna för undervisning av barn på småskolestadiet.

Vid *kronprinsessan Victorias kustsanatorium* i Barkåkra hava höstterminen 1916 95 barn i en ålder av 3—15 år åtnjutit undervisning; av dessa voro 30 att räkna till folkskolestadiet och lika många till småskolestadiet, medan de återstående voro under 7 år och undervisades i »Kindergarten». Den dagliga undervisningstiden är 2 timmar, och undervisningen pågår 8 månader av året eller från den 20 januari till den 1 juni och från den 1 september till den 20 december. Två lärarinnor äro anställda vid anstalten; båda hava elementarskolutbildning, den ena har dessutom genomgått åtskilliga slöjdkurser (vid Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm, August Abrahamsons stiftelse å Näs och Richardts slöjdskola i Köpenhamn samt vävkurs), den andra Kindergartenseminarium i Norrköping. Under de åtta månader, undervisningen årligen pågår, utgör tjänstgöringstiden för lärarinnorna, som hava att sysselsätta sig med barnen även utom skolrummet, 39 timmar per vecka; lärarinnorna, av vilka en tjänstgjort vid anstalten 6 år och den andra 1½ år, anställas och entledigas genom avtal med anstaltens överläkare; de hava i löneförmåner allt fritt och 500 kronor, respektive 400 kronor kontant.

Kronprinsessan Margaretas vårdanstalt för tuberkulösa barn vid Kullsveden är visserligen icke ännu godkänd som tuberkulossjukvårdsanstalt och åtnjuter därför icke heller statsunderstöd, men då dess verksamhet såväl beträffande barnens sjukvård som deras undervisning är likartad med förut nämnda anstalters, har det ansetts lämpligast att upptaga densamma i redogörelsen. Vid denna anstalt hava undervisats omkring 40 barn i en ålder av 5—12 år; undervisningstiden för barnen utgör 2 timmar dagligen under de högst 9 månader, deras vistelse vid anstalten räcker; då täta ombyten av barn äga rum, kan deras fördelning på folkskole- och småskolestadiet ej angivas. Undervisningen, som i möjligaste man följer undervisningen vid Stockholms stads skolor, handhåves av två examinerade småskollärarinnor. Den dagliga tjänstgöringsskyldigheten är högst varierande, den årliga är 9 månader. Lärarinnorna, som anställts vid anstalten omedelbart efter avslutade seminariestudier, åtnjuta vardera en lön per år räknat av 500 kronor och allt fritt. Lärarna anställas och entledigas genom styrelsens beslut. Någon ökning av lärarkrafterna under den närmaste tiden är ej avsedd.

Beträffande spörsmålet om statsbidrag till avlönande av ifrågavarande

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 126 häft. (Nr 144.)

lärarpersonal samt villkoren för statsbidrags utgående anføres i ämbetsverkens utlåtande följande:

Den i det föregående lämnade redogörelsen för den vid ifrågavarande sjukvårdsanstalter bedrivna undervisningens beskaffenhet och omfattning synes enligt ämbetsverkens uppfattning tydligen giva vid handen, att starka skäl föreligga för beviljande av statsunderstöd till de vid anstalterna anställda lärarnas avlöning. De statsbidrag, som från riksstatsens sjätte huvudtitel utgå för bemälda anstalters verksamhet, äro uppenbarligen icke avsedda för avlöning av lärare. Och det synes ämbetsverken vara värt allt erkännande från det allmännas sida, att anstalternas styrelser utan att vara därtill författningsenligt förpliktade, på sätt skett, sörjt för de intagna barnens undervisning. Ämbetsverken finna sig fördenskull för sin del böra tillstyrka, att statsbidrag till lärarnas avlöning beredes anstalterna. Sådant bidrag synes dock böra utgå endast till sådan anstalt, som erhåller statsbidrag för sin sjukvårdsverksamhet.

Det är enligt ämbetsverkens uppfattning icke nödvändigt att för kostnadernas bestridande uppföra ett särskilt anslag i riksstaten, utan synas bidragen lämpligen kunna utgå från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor. Den undervisning, som meddelas de i anstalterna intagna barnen, är ju ämnad att ersätta den undervisning, de eljest skulle erhållit i folkskola eller småskola, och bör tydligen, så långt ske kan, hava samma omfattning och innehåll som denna. Därtill kommer, att genom en sådan anordning, att bidragen få utgå från nämnda anslag, skulle garanteras de förutsättningar för statsanslags utgående, som antydvas i riksdagens skrivelse.

Det torde icke vara lämpligt eller ens möjligt att i detalj fastställa villkoren i förevarande avseende. Anstalternas huvuduppgift måste tydligen vara att bereda de intagna unga patienterna den läkarvård de behöva, och skolverksamheten får därför ordnas på sådant sätt, att denna huvuduppgift icke i något avseende kommer att åsidosättas. För detta syftemåls vinnande torde det vara nödvändigt att lämna möjlighet för en sådan anordning av skolarbetet vid de olika anstalterna, som betingas av särskilda lokala förhållanden. Det synes fördenskull vara ändamålsenligast, att statsbidrag för avlöning av lärare vid ifrågavarande anstalter kommer att utgå först efter prövning och beslut av Kungl. Maj:t beträffande varje särskild anstalt för sig. En sådan ordning behöver dock icke hindra, att vissa allmänna villkor för bidrags erhållande uppställas. Men detta synes lämpligen kunna ske på det sättet, att bidrag får utgå huvudsakligen enligt samma grunder och i samma ordning, som äro stadgade i fråga om statsbidrag till avlöning av lärare vid folkskolor och småskolor.

Ett stadgande av dylikt innehåll skulle tydligen för det första innebära, att den vid anstalterna bedrivna skolundervisningen skulle, så långt som är förenligt med den av hänsynen till barnens sjukvård betingade friheten i fråga om skolarbetets anordning, vara av samma art och omfång som den, vilken meddelas i folkskolor eller småskolor. Vidare komme tydligen att krävas, att anstalterna för skolarbetet förfoga över lämpliga lokaler.

Vad lärarna angår, skulle uppenbarligen deras kompetens vara densamma, som nu finnes stadgad för lärare vid folkskola, respektive småskola. Som villkor för statsbidrag komme också att gälla, att lärarna hade minst den avlöning, som är bestämd för lärare vid folkskola, respektive småskola, varvid fri kost, där sådan lämnades, borde på lämpligt sätt värderas. Beträffande lärarnas tillsättning och entledigande torde dock icke någon allmän bestämmelse böra givas, utan synas dessa förhållanden böra

ordnas genom särskilda bestämmelser av Kungl. Maj:t i samband med tilldelande av rätt till statsbidrag för de olika anstalterna. Lärarnas ställning i förevarande hänseende måste nämligen röna inflytande av den ställning, som härutinnan tillkommer annan vid anstalten anställd personal. Ämbetsverken anse sig emellertid böra betona, att lärarnas ställning enligt ämbetsverkens förmenande bör göras så fast, som omständigheterna medgiva och påkalla.

Givetvis skulle av lärarna krävas en årlig undervisningstid av minst 34 $\frac{1}{2}$ veckor. Svårare torde det vara att föreskriva en bestämd minimitjänstgöring för varje vecka. Det är för det första att märka, att något dylikt stadgande icke förefinnes i fråga om lärare vid folkskolor och småskolor. Därtill kommer, att längden av undervisningstiden om dagen och alltså även i veckan måste i särskild grad lämpas efter vid anstalterna rådande lokala förhållanden, varför den ock torde bliva väsentligen olika vid olika anstalter, något som även framgår av den här ovan lämnade redogörelsen. I flertalet fall måste den dagliga undervisningstiden bliva kortare än i skolor, där friska barn undervisas. Dock kan det, såsom ock framgår av redogörelsen, genom barnens indelning i avdelningar ordnas så, att lärarnas tjänstgöringstid blir väsentligen längre än undervisningstiden för varje särskilt barn. Särskilt bör det ihågkommas, att de vid ifrågavarande anstalter tjänstgörande lärarna helt naturligt komma att i stor utsträckning tagas i anspråk för utövande av tillsyn över barnen utanför den egentliga undervisningstiden. Med anledning av vad nu anförts anse sig ämbetsverken böra förorda, att frågan om längden av lärarnas veckotjänstgöring måtte prövas i samband med beviljandet av rätt till statsbidrag för varje särskild anstalt. Om, såsom ämbetsverken längre fram förorda, med lärare i småskola likställd lärare vid sådan sjukvårdsanstalt, varom här är fråga, erhåller inträde i småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, måste han för att få rätt till understöd hava en veckotjänstgöring av minst 20 timmar, och tydligen bör det icke komma i fråga, att lärare, till vars avlöning statsbidrag såsom till folkskollärare skulle utgå, finge hava kortare tjänstgöringstid. Redan de för närvarande förefintliga förhållandena giva vid handen, att lärarna i regel hava att undervisa mera än 20 timmar i veckan.

Av den lämnade redogörelsen inhämtas vidare, att man har att beräkna två lärartjänster vid varje anstalt, av vilka i överensstämmelse med vad riksdagen uttalat, minst en bör hava folkskollärarkompetens, därest statsbidrag skall erhållas. Huruvida bidrag bör utgå till avlöning av mera än två lärare vid samma anstalt torde lämpligen kunna prövas i samma ordning, som numera är stadgad beträffande statsbidrag till avlönande av lärare i nyinrättad tjänst vid folkskola eller småskola.

Ämbetsverken utlåta sig vidare om sättet för utbetalning av statsbidrag samt om inspektion på följande sätt:

Såsom förut angivits, bör statsbidraget enligt ämbetsverkens uppfattning utgå i samma ordning som statsbidrag till avlönande av lärare vid folkskolor och småskolor. Detta innebär, att styrelsen för anstalt, som av Kungl. Maj:t tillerkänts rätt till statsbidrag, har att till länstyrelsen i det län, där anstalten är belägen, ingiva ansökan om sådant bidrag. Dylik ansökan skall då först granskas och vitsordas av statens vederbörande folkskolinspektör, vilken därvid tydligen har att vitsorda undervisningens omfattning och beskaffenhet, undervisningslokalernas ändamålsenlighet, lärarnas kompetens, avlöning och tjänstgöringstid samt övriga förutsättningar för statsbidragets erhållande. Ansökningarna skola sedan prövas av vederbörande länsstyrelse, som även har att utanordna beviljade medel.

Redan den befogenhet, folkskolinspektör enligt vad nyss anförts skulle få med rekvisitioner av statsbidrag till ifrågavarande lärares avlöning, medför tydligen, att anstalternas skolverksamhet bör vara underkastad inspektion av statens vederbörande folkskolinspektör. En sådan anordning torde ock kunna anses sammanhänga med statens plikt att så långt möjligt tillse, att den undervisning, som bibringas det uppväxande släktet, motsvarar sitt ändamål.

Vad angår frågan om löneturs- och tjänstårsberäkning för lärare vid ifrågavarande anstalter anföra ämbetsverken:

Det synes ämbetsverken ligga i sakens natur, att ett godtagande av förslaget, att bidrag till ifrågavarande lärares avlöning skulle utgå från förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, måste anses innebära, att dessa lärare i fråga om rätt till ålderstillägg av statsmedel skulle bliva likställda med lärare vid folkskola eller småskola.

Det förefaller jämväl vara självklart, att ett medgivande av bidrag till avlöning och därmed följande lönetur bör förbindas med likställighet för sagda lärare med lärare vid folk- och småskolor även i så måtto, att de tillerkännas rätt till pension. I överensstämmelse härmed skulle för sådan lärartjänst, å vilken folkskollärare vore anställd, delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning kunna vinnas, och med lärare vid småskola likställd lärare skulle kunna erhålla inträde i småskollärares m. fl. åldersdomsunderstödsanstalt. Tydligt skulle vederbörliga pensionsavgifter erläggas, varvid anstalt vore att likställa med skoldistrikt.

Skola för den i många avseenden svåra och krävande lärarverksamhet, det här gäller, goda krafter kunna förvärfvas, torde också böra medgivas, att lärare, som övergår från anställning vid sådan sjukvårdsanstalt, varom här är fråga, till anställning vid folkskola eller småskola, måtte å den nya anställningen för lönetur och pension få räkna sig till goda förut intjänade tjänstår. En dylik anordning synes ock stå i full överensstämmelse med den likställighet med lärare vid folkskola eller småskola, som i det föregående förordats.

Vidkommande kostnaderna för de ifrågasatta åtgärderna yttra ämbetsverken:

Vid beräklandet av kostnaderna har det syntts lämpligt att icke utgå från förhållandena, såsom de för ögonblicket gestalta sig, utan i stället att taga hänsyn till den ökning av lärarkrafterna, som från vissa håll uppgivits vara avsedd att företagas inom den närmaste framtiden, ävensom till de nya inrättningar, som planerats, nämligen skolhem vid vanföranstalten i Hålsingborg och vid den ifrågasatta vanföraustalten i Norrland. Då i löneförmånerna i allmänhet ingår fri kost, utgöres den kontanta avlöningen i några fall icke till så stort belopp, som stadgat som minimilön för småskollärare, respektive folkskollärare för berättigande till statsbidrag till lärarnas avlöning. Men då lönerna även vid en mycket låg värdering av nämnda förmån av fri kost komma att betydligt överskrida minimilönerna, synes man vid beräklandet av kostnaderna för statsverket böra utgå därifrån, att samtliga anstalter äro berättigade till statsbidrag i enlighet med gällande bestämmelser. Vid beräkningen har vidare hänsyn tagits till riksdagens uttalade åsikt, att i de fall, då endast *en* lärare anställes för barn på såväl småskole- som folkskolestadiet, denne lärare givetvis bör hava erhållit den utbildning, som tillkommer ordinarie lärare vid folkskola, i överensstämmelse

varmed vid de anstalter, som hava två lärarkrafter anställda, givetvis den ena bör hava folkskollärarkompetens.

Slutligen bör påpekas, att för avlöning av läraren vid Styrso kustsjukhus redan nu statsbidrag erhålles, vilket även torde bliva förhållandet med den nya lärarkraft, som är avsedd att där anställas. Under förutsättning att lärarna få rätt att räkna sig till godo sina tjänstår vid anstalterna vid statsbidrags erhållande, skulle med den fördelning mellan manliga och kvinnliga lärarkrafter, som nu synes förefinnas vid ifrågavarande anstalter, statens utgifter för lönetillskott uppgå till 9,000 kronor. I det fall, då kostnaderna för staten skulle bliva de största möjliga, eller då samtliga lärarkrafterna vore manliga och på grund av tjänstår berättigade till högsta lön och statsbidrag, skulle motsvarande belopp bliva 13,230 kronor. Frånräknas kronprinsessan Margaretas vårdanstalt för tuberkulösa barn, vilken ännu icke gjort anhängan om statsbidrag för sin sjukvårdsverksamhet, skulle kostnaderna i stället bliva 7,740, respektive 11,340 kronor.

Barnantalet vid de nu befintliga anstalterna beräknas inom den närmaste framtiden uppgå till cirka 278; lägges härtill det beräknade barnantalet vid det blivande skolhemmet i Hälsingborg, som uppgives skola mottaga 40 barn, samt beräknas barnantalet vid den planerade norrländska vanföranstaltens skolhem till 30 å 40, skulle hela barnantalet komma att uppgå till i runt tal 350. Erhölle de berörda sjukvårdsanstalterna statsbidrag för avlöning av de vid dem anställda lärarkrafterna, skulle således detta, såsom förhållandena väntas att gestalta sig, betyda en årlig kostnad för staten av endast inemot 26 kronor för undervisat barn.

Beträffande ämbetsverkens förslag, att bidrag till ifrågavarande lärares avlöning skulle utgå från förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folk- och småskolor, har undervisningsrådet A. Dalin uttalat följande skiljaktiga mening:

Jag anser, att statsverkets kostnader för den avlöning, som skulle utgå till lärare, vilka meddela undervisning åt barn, intagna uti här ifrågavarande anstalter, icke bör utgå från förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, utan att för ändamålet bör å åttonde huvudtiteln uppföras ett särskilt anslag. Skälen för denna min mening äro följande.

Det synes först böra beaktas, hurusom förslagsanslaget »Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor», vilket med oförändrad benämning och uppgift samt i huvudsak med samma föreskrifter om utanordning från detsamma under en lång följd av år upptagits i riksstaten, avser kyrkoförsamlingar och andra skoldistrikt att utgå till dem såsom bidrag till avlöning av de vid distriktens folk- och småskolor anställda lärarna. Bestämmelserna om utanordning från nämnda anslag av lönebidrag till skoldistriktens lärare äro desamma för hela riket. På grund härav äro dessa bestämmelser i enlighet med riksdagens beslut så avfattade, att de avsedda beloppen utanordnas automatiskt genom vederbörande länsstyrelse utan föregående prövning av centrala myndigheter endast på grund av uppgifter, som lämnas av skolråd och folkskolestyrelser, sedan dessa uppgifter till riktigheten vitsordats av vederbörande statens folkskolinspektör. Anslagets administration är sålunda ytterst enkel och erbjuder endast det allra nödvändigaste av trygghet för ett riktigt handhavande av detsamma.

Annorlunda förhåller det sig i fråga om de nya lönebidrag, som nu äro i fråga. Förevarande kustsanatorier och uppfostringshem vid vanföranstalter kunna givetvis icke

i något som helst hänseende jämnställas med skoldistrikt. Deras rättsliga och ekonomiska villkor växla därtill i olika avseenden ganska väsentligt, och de för undervisningen anställda lärarnas villkor och rättsliga ställning skulle bli helt olika deras, som äro anställda vid folk- och småskolor. Till följd härav skulle ej heller bestämmelserna om villkoren för statsbidrag till förevarande lärares avlöning kunna såsom för anslaget i övrigt i huvudsak fastställas av riksdagen, utan måste göras beroende av Kungl. Maj:ts beslut för varje särskilt fall. Det torde vara oundvikligt, att bestämmelserna om än i mycket desamma dock i väsentliga avseenden även bliva olika för de skilda fallen och, vad som synes viktigast, helt andra än vad som gäller för anslaget i det hela.

Redan med hänsyn till vad nu anförts, torde det kunna betecknas såsom i och för sig olämpligt att medgiva lönebidrag till de berörda anstalternas lärare från nämnda anslag.

Men det synes vidare böra tagas hänsyn därtill, att de växlande och mera tillfälliga bestämmelserna för den ifrågasatta nya gruppen av lönebidrag kunna befaras komma att utöva en försvagande inverkan på uppfattningen av den noggrannhet, varmed de knapphändiga föreskrifterna rörande utanordnande av bidrag från anslaget i allmänhet måste tillämpas, för att icke missförhållanden av allvarig art skola uppstå vid handhavandet av anslaget. Det synes nämligen vara uppenbart, att de enkla formerna härför hava till förutsättning de fasta och klara bestämmelserna om villkoren för bidragens utgående. Denna synpunkt får ökad betydelse av det förhållandet, att det anslag, som är i fråga, under senare åren vuxit och kan antagas under de närmaste åren än mera komma att växa, så att anslaget får en omfattning, som knappast var anad, då apparaten för dess administration först fastställdes. Att samtidigt därmed skoldistriktens andel i utgifterna för lärarlönerna minskats till en tiondel är givetvis ägnat att än mera mana till försiktighet beträffande vad som åtgöres rörande anslagets handhavande.

Ännu en viktig omständighet synes i detta sammanhang böra beaktas. Bestämmelserna för här ifrågavarande förslagsanslag omfatta eller böra nära ihop med de författningar, som bestämma om lärarnas vid folk- och småskolor löneförmåner, lönetur, rätt till pension och härmed sammanhörande rättsliga ställning. Denna grupp av författningar bildar en krets av rättsuppfattningar och rättsregler, vilken, i viktiga hänseenden olik vad som gäller för andra statliga och kommunala institutioner, bildar grundvalen för den vid folkskolorna anställda talrika lärarpersonalens rättsliga trygghet. Det synes påtagligt, att om nu en grupp av löntagare med helt annan ställning knytes till anslaget, det näppeligen kan undgås, att uppfattningen av nämnda författningars innebörd därav röner ett inflytande, som lätt kan bli till skada för de förutvarande tjänstinnehavarna. Däremot kan det från nu berörda synpunkt icke vara något att invända mot att den nya gruppen tillerkännes vissa förmåner, som tillkomma lärare vid folk- och småskolor, för så vitt bestämmelserna härom icke bli sammanförda med de i ovanberörda författningar givna stadganden.

Slutligen förtjänar det givetvis beaktas, att det är önskvärt att år för år erhålla exakt kännedom om vad som utgått för de olika ändamål, som här äro i fråga. Den regeln har också städse följts, att nya uppgifter framkalla nya anslag. Sålunda upptages i riksstaten som bekant särskilda anslag till vikarier, till slöjd, till huslig ekonomi och dylikt.

I ärendet hava jämväl utlåtanden avgivits den 8 januari 1918 av

statskontoret och den 25 februari 1918 av direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning.

Statskontoret anför i sitt utlåtande följande:

Statskontoret har för sin del funnit tillräckliga skäl vara förebragta för att statsbidrag må erhållas för avlönande av folk- och småskollärare, som anställas för meddelande av undervisning vid sådan sjukvårdsanstalt, till vars verksamhet statsanslag utgår. Vad beträffar statens kostnader för ifrågavarande bidrag torde emellertid icke böra förbises, att desamma i längden ej lära komma att begränsas till de belopp, som angivits i den utav medicinalstyrelsen och folkskolöverstyrelsen förebrakta utredningen. Ty dels torde man böra räkna med att nya kustsanatorier samt skol- och uppfostringshem för vanföra kunna tillkomma, och dels är ej uteslutet att från andra kategorier av sjukvårdsanstalter än de nu nämnda framdeles kan komma att framställas krav på bidrag för enahanda ändamål.

Vidkommande villkoren för bidragens erhållande och formerna för dessas utgående biträder statskontoret i huvudsak de förslag, som av medicinalstyrelsen och folkskolöverstyrelsen gemensamt framlagts. Statskontoret kan emellertid för sin del icke finna, att ej dessa villkor skulle kunna tillämpas, därest bidragen anvisades att utgå från särskilt anslag å riksstaten i stället för att bestridas från anslaget till lönetillskott åt lärare vid folk- och småskolor. Vid sådant förhållande och då, såsom frambärlits av undervisningsrådet Dalin i dennes mot ämbetsverkens beslut avgivna reservation, i allt fall de beträffande bidrag från sagda anslag gällande bestämmelserna icke kunna utan vidare tillämpas beträffande bidrag till avlönande av lärarna vid ifrågavarande sjukvårdsanstalter, synes det statskontoret för vinnande av reda och överskådlighet vara att föredraga, att särskilt anslag för ändamålet uppföres å riksstaten. Då ett sådant anslag direkt skulle avse att möjliggöra meddelande av sådan undervisning, som eljest skolat erhållas i de allmänna skolorna, synes detsamma böra upptagas under åttonde huvudtiteln.

Enligt medicinalstyrelsens och folkskolöverstyrelsens förslag skulle vederbörande sjukvårdsanstalt äga att bestämma, om den ville inträda i folkskollärarnas pensionsinrättning, respektive småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt. Det synes emellertid statskontoret vara riktigast, att med rättigheten att erhålla statsbidrag för lärarbefattning bör för sjukvårdsanstalt — liksom för vanligt skoldistrikt — vara förenad skyldighet att för vederbörande lärartjänster erlagga stadgade avgifter till sagda inrättning och anstalt.

Vidkommande slutligen förslaget att lärare vid folkskola, mindre folkskola eller småskola för lönetur och pension skulle få tillgodoräkna sig tid, varunder han tjänstgjort vid sjukvårdsanstalt av ifrågavarande slag, har statskontoret allenast den erinran att göra, att motsvarande rätt givetvis bör tillerkännas lärare, som från sådan skola övergår till undervisning vid sjukvårdsanstalt.

I övrigt har statskontoret ej funnit skäl till erinran mot vad medicinalstyrelsen och folkskolöverstyrelsen i sitt utlåtande yttrat och hemställt.

Direktionens över folkskollärarnas pensionsinrättning utlåtande är av följande lydelse:

Såsom av medicinalstyrelsen och folkskolöverstyrelsen i deras uti ärendet avgivna gemensamma utlåtande föreslås, skulle för rätt till delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning, respektive småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt för lärar-

personal vid ifrågavarande sjukvårdsanstalter förutsättas, att anstalt beviljats statsbidrag till dess lärarpersonals avlöning, likasom för sådant statsbidrags erhållande skulle i sin ordning erfordras att vissa villkor vore fyllda i avseende å skolundervisningens art och omfång samt vederbörande lärares kompetens, avlöning och tjänstgöringstid m. m. Mot den ifrågasatta delaktigheten är under sådana betingelser från direktionens sida intet att erinra.

Direktionen har ej heller för sin del någon erinran mot det av statskontoret framställda förslaget, att sådan delaktighet, som ovan nämnts, bör vara obligatoriskt förenad med medgiven rätt till statsbidrag till lärarpersonals avlöning. Huru härmed än må bliva bestämt, synes emellertid, då rätten till nämnda statsbidrag skall av Kungl. Maj:t prövas i varje särskilt fall, lämpligen i samband med dylik prövning böra meddelas föreskrift i fråga om delaktighet i respektive pensionsanstalt.

Direktionen ansluter sig till vad statskontoret yttrat i fråga om rätt till tjänstårsberäkning.

Den ifrågasatta delaktigheten i folkskollärarnas pensionsinrättning och småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, vilken delaktighet, i den mån ifrågavarande tjänster kunna antagas bliva besatta med manliga innehavare, jämväl komme att för vederbörande tjänstinnehavare medföra delaktighet i folkskollärarnas äuke- och pupillkassa, komme tydligen att medföra viss kostnad för statsverket. Med hänsyn till ifrågavarande lärarpersonals ringa numerär komme denna kostnad att i varje fall bliva jämförelsevis obetydlig. Någon utredning om kostnadens belopp torde vid sådant förhållande ej för närvarande erfordras, så mycket mindre som rätten, respektive skyldigheten till delaktighet skulle göras beroende på prövning från fall till fall, och då det hittills i rätt stor utsträckning förekommit, att delaktighet blivit av Kungl. Maj:t medgiven lärarpersonal vid vissa enskilda läroanstalter, som befunnits tjäna samma ändamål som de till den allmänna folkundervisningen hörande skolor, utan att därför någon omedelbar ökning av pensionsanstalternas statsbidrag satts i fråga. Direktionen förutätter i allt fall, att i sinom tid vidtages åtgärd för beredande av ersättning åt pensionsanstalterna för deras av ifrågavarande delaktighet föranledda ökade kostnader.

Departementsschefen.

I likhet med medicinalstyrelsen och folkskolöverstyrelsen anser jag skäl föreligga för beviljande av statsbidrag till de vid ifrågavarande anstalter anställda lärarnas avlöning, dock allenast i fråga om sådan anstalt, som åtnjuter statsbidrag för sin sjukvårdsverksamhet.

Beträffande frågan om sättet för dessa kostnaders bestridande hava de båda ämbetsverken ansett bidragen lämpligen kunna utgå från förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor. Vid ämbetsverkens behandling av frågan har en härifrån avvikande mening anförts, vilken sedermera även vunnit understöd från statskontorets sida, nämligen att ifrågavarande bidrag borde utgå från ett särskilt för ändamålet å riksstaten uppfört anslag. Visserligen kunna enligt min mening omständigheter tala för en anordning i först angivna riktning, men då övervägande skäl synas mig vara anförda för den av reservanten hävdade uppfattningen och därtill kommer, att önskvärd reda och överskådlighet uppenbarligen vinnes genom ett för ändamålet å riksstaten

uppfört särskilt ordinarie anslag, synes mig detta senare alternativ vara att föredraga. Då förslag till riksstat för år 1920 från Kungl. Maj:ts sida redan är förelagd riksdagen, torde ett ordinarie anslag för ändamålet kunna uppföras först i 1921 års riksstat. Emellertid synas mig förevarande anstalter kunna tills vidare tillgodoses förmedelst extra anslag. Till frågan om beloppet av detta anslag återkommer jag strax i det följande.

Ändamålsenligast torde vidare vara, att statsbidrag till lärarnas avlöning utgår först efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, och bör sådant bidrag utgå huvudsakligen enligt samma grunder och i samma ordning, som äro stadgade i fråga om statsbidrag till avlönande av lärare vid egentliga folkskolor och småskolor, med de undantag likväl som betingas av förevarande anstalters säregna karaktär. Beträffande sättet för statsbidragets utgående ävensom angående inspektion instämmer jag ävenledes med ämbetsverken.

I avseende å pensionsfrågan har statskontoret föreslagit, att delaktighet i vederbörande pensionsinrättning, respektive ålderdomsunderstödsanstalt bör vara obligatoriskt förenad med medgiven rätt till statsbidrag till lärarpersonalens avlöning. Direktionen för folkskollärarnas pensionsinrättning åter förmenar, att rätten, respektive skyldigheten till delaktighet skulle göras beroende på prövning från fall till fall i samband med rätten till statsbidrag. Enahanda anordning med den direktionen förordar har tillförene tillämpats beträffande åtskilliga anstalter med motsvarande ändamål som förevarande, och synes mig densamma även beträffande sistnämnda anstalter vara att förorda.

I avseende å tjänstårsberäkning ansluter jag mig till vad statskontoret härutinnan förordat.

Vidkommande kostnaderna för det nu framlagda förslaget hava medicinalstyrelsen och folkskolöverstyrelsen vid sin beräkning utgått från de före år 1919 gällande avlöningsförhållandena och därvid — med hänsyn tagen till nuvarande fördelning mellan manliga och kvinnliga lärare — kommit till ett belopp av 9,000 kronor. Tager man i betraktande, att lärarpersonalens avlöning genom beslut av 1918 års lagtima riksdag höjts med i runt tal 125 procent, skulle kostnaderna uppgå till omkring 20,000 kronor. Detta belopp synes mig böra under karaktär av förslagsanslag föreslås på extra stat för år 1920. Motsvarande summa är visserligen icke beräknad i innevarande års statsverksproposition, men torde medel erhållas genom besparingar, som erhållits därigenom, att kostnaderna för vissa ändamål, i fråga om vilka framställningar till riksdagen avlåtits, visat sig understiga vad ursprungligen beräknats.

Under åberopande av vad jag anført, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

dels medgiva,

att sjukvårdsanstalt, till vars verksamhet anslag av statsmedel utgår, må efter särskild prövning av Kungl. Maj:t kunna tillerkännas rätt att erhålla bidrag till avlönande av lärare, som är anställd för meddelande av undervisning åt vid anstalten intagna barn i skolåldern, att, enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, utgå huvudsakligen efter samma grunder och i samma ordning, som äro eller kunna vara stadgade angående statsbidrag till avlönande av lärare vid egentliga folkskolor och småskolor;

att sådan sjukvårdsanstalt må, enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, för lärarbefattning, vilken innehaves av lärare, till vars avlöning statsbidrag utgår såsom till lärare vid egentlig folkskola eller småskola, vara delaktig i folkskollärarnas pensionsinrättning, respektive småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, eller ock i den pensionsanstalt, som kan komma att omfatta berörda två pensionsinrättningar; samt

att ordinarie lärare vid egentlig folkskola, mindre folkskola eller småskola må för uppflyttning i högre lönegrad ävensom för pension tillgodoräkna sig, i förekommande fall, den tid, under vilken han tjänstgjort vid sjukvårdsanstalt av ifrågavarande slag och statsbidrag utgått till hans avlönande såsom till ordinarie folkskol- eller småskollärare, skoland enahanda rätt tillkomma lärare vid dylik sjukvårdsanstalt i avseende å den tid han må hava tjänstgjort som ordinarie lärare vid egentlig folkskola, mindre folkskola eller småskola;

dels ock till avlönande av lärare åt vid vanförestalter och kustsanatorier intagna barn i skolåldern anvisa på extra stat för år 1920 ett förslagsanslag å 20,000 kronor.

Till den av departementschefen sålunda gjorda, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tacktes

Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Em. G:son Bergman.
